

Mare

Weggestuurd Maar waarom is hij niet ontslagen? **3**

LEIDS UNIVERSITAIR WEEKBLAD 46STE JAARGANG — N^O 09 — 10 NOVEMBER 2022

Een geheugen van 100.000 terabyte

Hoogbegaafd zijn is heus niet altijd een pretje, zeggen experts en studenten. 'Als je zes uur per dag te pletter verveelt, word je daar geen beter mens van'

7

Verwarring aan het front Doordat er steeds meer drones worden gebruikt in oorlogen ontstaat er soms twijfel op het slagveld: van wie is welk wapen? 'Met een paar clicks koopt IS ze bij Amazon of AliExpress'

12

Bedreigingen 'Wetenschappers moeten zich blijven uitspreken'

4

10

Tekort aan huisartsen Deze medici willen het wél worden

Belastingdienst faalt, de burger betaalt

De gevolgen van onjuiste voorlichting door de Belastingdienst moeten niet langer voor rekening zijn van de burger, betoogt jurist en neerlandicus Tirza Cramwinckel. ‘Het moet anders.’

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

U heeft het spanningsveld onderzocht tussen ingewikkelde wetten en het op een begrijpelijke manier uitleggen daarvan door de Belastingdienst aan de burger. Waarom?

‘Wat juridisch ingewikkeld is, moet je in begrijpelijke woorden kunnen uitleggen. Maar toen ik fiscaal recht ging studeren, kwam ik erachter dat er een groot verschil zit tussen de wereld van het recht en die van gewone communicatie. In de praktijk is het heel lastig om juridische concepten begrijpelijk te vertalen voor de burgers.’

Wat bijvoorbeeld?

‘Neem de term partner: in het gewone leven noem je degene met wie je je leven deelt zo. In het belastingrecht wordt fiscaal partner bedoeld: mensen met specifieke kwalificaties. De Belastingdienst heeft te maken met een grote groep gebruikers die niet deskundig is en heeft dus de uitdagende taak om ingewikkelde wetten op een begrijpelijke manier te vertalen. Heel vaak gaat dat goed, maar het is onvermijdelijk dat het ook misgaat. Ik heb gekeken naar de problemen die dan ontstaan, en richtte me op de site van de Belastingdienst, brochures en de Belasting-telefoon.’

Wat raakt er verloren in die vertaling?

‘Bijvoorbeeld uitzonderingen op een regel, of de interactie tussen regels. Wettteksten verschillen enorm van voorlichtingsteksten. Wetten beginnen met definities, werken begrippen en concepten uit. Burgers zijn daarin niet geïnteresseerd, die willen weten wat het betekent als ze een huis hebben gekocht, een auto importeren of een nieuwe baan hebben. Als leek weet je nooit of en welke informatie je mist; je hebt alleen de informatie die voorhanden is.’

Heeft u een voorbeeld waarin het misging?

‘Recent was er een arrest waarin een burger had gezocht naar de fiscale gevolgen van de akoop van een lijfrenteverzekering op de site van de Belastingdienst. Daar stond in welke gevallen er fiscale consequenties zouden zijn als je die verzekering voortijdig zou afkopen. Die man had deze afgesloten vóór 1990, dus hij zou geen revisierente verschuldigd zijn. Dus die man kocht die verzekering af, maar kreeg vervolgens een beschikking met revisierente van ruim 37.000 euro. De informatie op de website was maar voor één uitleg vatbaar. Maar op de website stond niet dat er een uitzondering was, door een verandering van fiscale regels in 2001. Die gold voor deze man. ‘De zaak kwam tot de Hoge Raad. Die oordeelde dat de hoofdregel is dat je als burger niet mag vertrouwen op voorlichting van de Belastingdienst, tenzij je voldoet aan bepaalde uitzonderingen. In dit geval was er volgens de Hoge Raad geen sprake van een uitzondering.

‘Toch zag De Hoge Raad aanleiding om de koers iets bij te stellen, want de site gaf informatie waarvan de burger niet had kunnen weten dat die onvolledig was en had op grond daar-

van gehandeld. Hij kreeg gelijk en hoefde niet te betalen.’

Dus ondanks verkeerde of onvolledige voorlichting door de Belastingdienst moet de burger betalen?

‘Als het gaat om algemene voorlichting, is de koers van de Hoge Raad sinds eind jaren zeventig dat het in het belang van belastingplichtigen en de Belastingdienst is dat de Belastingdienst zijn voorlichtende taak onbelemmerd moet kunnen vervullen. Het risico op onjuistheden in de voorlichting ligt daarbij in principe bij de burger, tenzij er sprake is van een uitzonderingsgeval.’

Dat is toch heel gek?

‘Gewone mensen vinden dat gek, maar juristen vinden dat verklaarbaar. Die zeggen: wat in de wet staat, gaat voor. Die mag niet zomaar opzij worden gezet door een foutje in de voorlichting. Maar het recht is er voor de burger, dus het kan niet zo zijn dat de regels zo streng zijn dat ze zich tegen de burger keren. Mijn conclusie is dan ook dat het anders moet. Het uitgangspunt moet zijn dat burgers kunnen vertrouwen op voorlichting van de Belastingdienst. Betrouwbaarheid van de overheid is een heel belangrijk thema, zeker na de toeslagenaffaire.’

Hoe vaak komt het voor dat een burger in dergelijke rechtszaken verwikkeld raakt?

‘Ik heb geteld hoeveel zaken er tussen 1979 en 2020 bij de belastingrechter zijn gekomen. Daaruit kwamen 131 zaken die voor mijn onderzoek relevant waren. In 95 procent van die gevallen kreeg de belastingplichtige ongelijk. Ik kan niet zeggen hoe representatief dit is: niet elke uitspraak wordt gepubliceerd en ook niet elke zaak komt bij de rechter. Er zijn dus geen nauwkeurige gegevens, al ligt het voor de hand te denken dat het vaker voorkomt. Op basis van de zaken die ik aantrof weten we dat de burger heel vaak aan het kortste eind trekt.’

Kan de burger dan nog wel vertrouwen op voorlichting van de Belastingdienst?

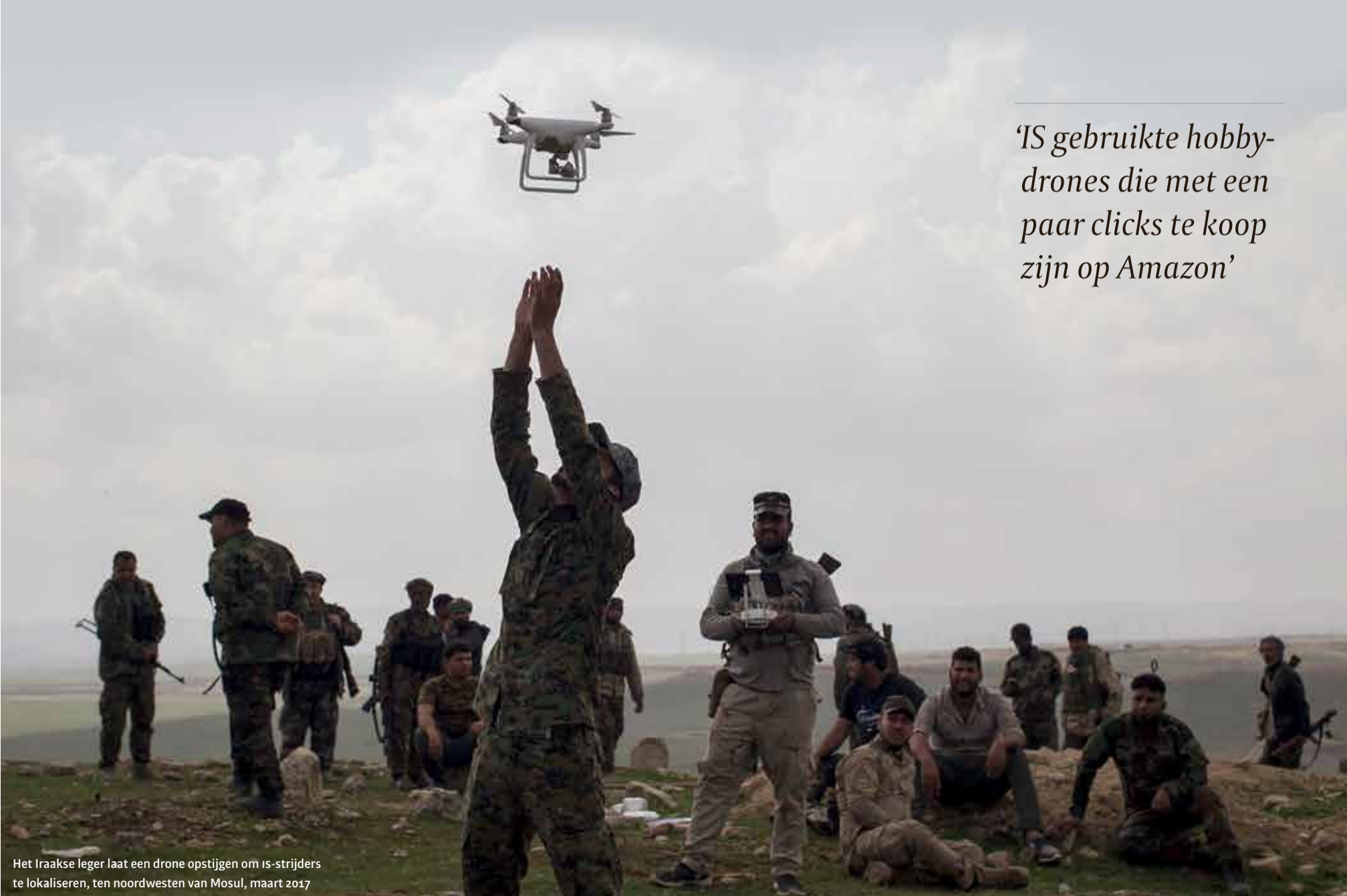
‘Het vertrouwen in de overheid is onder druk komen te staan, en de regel dat onjuiste voorlichting in principe voor rekening is van de burger draagt niet bij aan herstel daarvan. Er zijn dus goede argumenten om meer rechtsbescherming te bieden aan burgers die in goed vertrouwen zijn afgegaan op voorlichting. Er is een koerswijziging nodig. Dat zorgt voor een betrouwbaardere overheid. Voorlichting heeft een belangrijke functie en daar moeten we juridisch dus ook zo mee omgaan.’

Tirza Cramwinckel promoveerde 12 oktober cum laude met haar proefschrift *Voorlichting door de Belastingdienst in rechtsstatelijke context. Een juridisch en communicatiewetenschappelijk onderzoek naar gewekt vertrouwen.*

In moderne oorlogsvoering worden steeds meer drones gebruikt. Dat kan tot verwarring leiden op het slagveld: van wie is welk wapen precies?

DOOR VINCENT BONGERS
FOTO ASMAA WAGUIH/ANP

Rondvliegende raadsels

Het Iraakse leger laat een drone opstijgen om IS-strijders te lokaliseren, ten noordwesten van Mosul, maart 2017

‘IS gebruikte hobby-drones die met een paar clicks te koop zijn op Amazon’

Voortdurend klonk het nijdige gezoem van kleine propellers boven het slagveld. De militaire coalitie geleid door de Amerikanen die in 2016 in de Iraakse stad Mosul vocht, werd gek van de drones die is inzette. Zogeheten *quadcopters* van een paar duizend euro, bedoeld voor commercieel gebruik, waren door de terroristen voorzien van een wapen dat granaten van 40 mm kaliber kon afschieten.

‘Ons offensief viel er haast door stil’, vertelde de Amerikaanse generaal Raymond Thomas aan de site *defensenews.com*. ‘Soms hingen er wel twaalf van die *killer bees* boven ons.’ ‘Dit type drones is heel moeilijk aan te pakken, ook al beheers je het luchtruim’, vertelt Emil Archambault, van de University of Ottawa en gastonderzoeker bij het Institute of Security and Global Affairs (ISGA). ‘Ze vliegen laag boven de grond en zijn lastig neer te schieten.’ Samen met Yannick Veilleux-Lepage, universitair docent bij ISGA, onderzocht hij hoe vijf radicale organisaties, waaronder IS, drones gebruiken. Op 15 november presenteren ze hun rapport tijdens een webinar van het International Centre for Counter-Terrorism in Den Haag. Het was dan ook moeilijk om wat aan de dreiging te doen, legt Archambault uit. ‘Je kunt proberen ze met handwapens neer te schieten. Als het er veel zijn, is dat echt lastig. Een andere manier is het signaal verstoren, waardoor de piloot op afstand geen controle meer heeft.’ Ook probeerden de *special forces* die piloten op te sporen en uit te schakelen. ‘Dat werd een kat-en-muisspel. In een stad als Mosul kun je je heel goed verstoppen. Het heeft in ieder geval heel veel inzet van manschappen en materiaal gekost om de drones te bestrijden.’

Extra complicatie waren de tegelijkertijd rondvliegende drones van de Koerden, die met de Amerikanen samenwerkten. ‘Het werd lastig om vast te stellen van wie nou welke drone was, en wanneer was het dus gevaarlijk en wanneer niet. Met al die rondvliegende apparaten was het moeilijk om te begrijpen wat er aan de hand was op het slagveld.’

In het onderzoek komen naast IS ook Hezbollah, Hamas, de Koerdische Arbeiderspartij PKK en de Houthi’s in Jemen aan bod. ‘Er zijn wel meer groepen die wel eens een drone hebben gebruikt, maar het gaat ons om meer dan incidentele inzet. Deze bewegingen hebben, of hadden in het geval van IS, een centraal programma en innoveren ook steeds.’

Hezbollah, Hamas en de Houthi’s krijgen allemaal steun van Iran. IS staat helemaal alleen, vertelt Archambault. ‘Die hebben hun programma helemaal zelf opgebouwd, met een school voor piloten en werkplaatsen waar commerciële drones werden gemodificeerd tot wapens.’

De verscheidenheid is enorm, ontdekte Archambault. ‘Je hebt allerlei types, van geavanceerde drones met *stealth* technologie tot huis-tuin-en-keukenapparaten met een actieradius van een paar kilometer. Die zijn handig om tanks en artillerie te spotten. De Oekraïners weten ze heel effectief in te zetten tegen de Russen, dat is duidelijk.’

Ideaal is dat kopers niet per se de wapenmarkt op hoeven. ‘IS gebruikte alleen commerciële drones, een paar clicks op Amazon en je hebt er een. Een hobby-drone is geen wapen, dus de overheid kan niets tegen de verkoop doen.’ De Houthi’s kopen losse legale onderdelen en zetten die zelf in elkaar. De PKK gebruikt de Chinese X-UAV Talon, voor iets meer dan honderd dollar verkrijgbaar via AliExpress. Deze drone haalt maximaal honderd kilometer per uur en heeft een actieradius van veertig kilometer. In het rapport staat dat handige technici de prestaties Talon nog flink kunnen verbeteren. ‘Dit soort drones zijn vaak ook gemaakt om iets te vervoeren, bijvoorbeeld een pakketje van een postorderbedrijf, maar dat kan ook een bom zijn natuurlijk.’

Veel expertise is niet nodig om ermee te vliegen. ‘Na een half uurtje kun je er redelijk mee overweg. Maar er zijn ook types die je kunt programmeren, dan heb je ook geen bestuurder meer nodig. Dat worden er naar verwachting steeds meer.’ De Houthi’s hebben een aantal zeer succesvolle drone-aanvallen uitgevoerd. Op 10 januari 2019 ontplofte een Qasf-2k drone (gebaseerd op een Iraans model) boven een parade op een militaire vliegbasis in Jemen. Zes militairen kwamen om en het hoofd van de veiligheidsdienst raakte gewond. Acht maanden later werd een olieveld van Saoedi-Arabië getroffen. De schade was zo groot dat de productie in het land wekenlang met bijna de helft daalde en de olieprijs met 15 procent steeg. ‘Het is overigens twijfelachtig of het wel de Houthi’s waren. Ze eisten de aanslag wel op, maar die kan ook zijn gepleegd door een aan hen gelieerde militie in Irak. Er zijn ook aanwijzingen dat Iran erachter zit. Het is in ieder geval zo dat er sindsdien geen vergelijkbare aanval is gepleegd. Dit was exceptioneel.’

Hoewel lang niet alle aanvallen even succesvol zijn, is drone-dreiging op zichzelf al een wapen. ‘In Israël heerst er angst dat Hezbollah ergens een groot droneleger heeft verstopt. Er zijn rapportages verschenen dat de organisatie meer dan duizend drones heeft. Als dat klopt, en dat is twijfelachtig, kan dat een probleem zijn.’

En ondertussen blijft de technologie zich verder ontwikkelen. ‘Er wordt gesproken over het inzetten van zwermerie drones die met elkaar in contact staan en kunnen reageren op veranderende situaties op het slagveld en zelf van tactiek kunnen veranderen. Dat is nu nog lastig om te realiseren, maar zoiets gaat in de nabije toekomst vast gebeuren.’

‘A Comparative Study of Non-State Violent Drone Use in the Middle East’, webinar, donderdag 15 november 16.00 uur

MARETJES

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van 4,500 euro te boven gaan.

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs**, 5 leerlingen groep, 4 t/m 8, waarvan twee met vergoeding. **Voortgezet onderwijs:** *Wiskunde, aardrijkskunde, 2 havo. *Engels, mens en maatschappij, vmbo basis/kader klas 3. *Engels, brugklas havo, vwo. *Biologie, Nederlands, natuurkunde, 2 vmbo. *Nederlands, brugklas havo. *Nederlands, be-

grijpend lezen, brugklas mavo/havo met vergoeding. *Wiskunde, 2 vmbo-kgf. **Leiden-Zuid**, *5 leerlingen basisonderwijs, van wie één met dyslexie, hulp gevraagd bij huiswerk. **Voortgezet onderwijs:** *Nederlands, Engels, Wiskunde, brugklas vmbo basis/kader. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijs-winkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoomen@owwleiden.nl

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi-commerciële instanties. De prijs voor en Maretje-extra is €23,- incl. btw voor elke vijftiendertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet B.V., postbus 20, 2040 AA Zandvoort, telefoon 023-571 47 45. E-mail: Zandvoort@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 10.000

Hoofredactie: Frank Provoost
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie: Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Anoushka Kloosterman
a.s.kloosterman@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl

Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Susan Wichgers
s.wichgers@mare.leidenuniv.nl
Emiel Beinema (stagiair)
e.s.beinema@mare.leidenuniv.nl

Medewerkers: Pim Bakx | Remco Breuker | Josette Daemen | Omar Ghaly | Olaf Leeuwis | Oscar van Putten | Maia de Quay

Art direction en vormgeving:
Marcel van den Berg, joostmarcellis.nl

Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan

Illustraties: Bas van der Schot | Bandirah | Silas.nl

Drukwerk: Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk
Advertenties: Bureau van Vliet B.V. Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem
Telefoon 023-571 47 45 |
E-mail sales@bureauvanvliet.com
<https://bureauvanvliet.com/advertentie/Weekblad>

Redactieraad: Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Willem van der Does | Annemarie Drahmman | Nour Eldin Emara | Zoë van Litsenburg | Roel van Niekerk | Frank Rensen | Marten Jesse Pot | Hermelijn Smits

LAMME LEIDSE MEMES

CULTUUR

Dansend ontsnappen aan het snelle leven

Theatermakers van De Gemeenschap werden toeristen in de wonderde wereld van de antroposofische dansvorm eurutmie. 'Veel mensen zijn op zoek om een evenwichtiger mens te worden. Heel belangrijk, maar ook een luxeprobleem.'

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN
FOTO SANNE PEPPER

In de Noord-Hollandse stad Bergen ligt een wel heel bijzonder wellnesscentrum: Anthropos. Uitbater Hedwig runt daar met ijzere hand *retreats* voor mensen die op zoek zijn naar een ander leven, spirituele diepgang, een ontsnapping aan de hectische realiteit, of, nou ja, 'iets'. Dat doet ze door deelnemers vijf dagen intensief te laten... eurutmieën. *Eurit-watten?* Onbekend voor de meesten, maar een levendige herinnering voor de beperkte groep die, zoals ik, de basis- (en soms middelbare-) schooltijd doorbracht op de Vrije School. Vanaf mijn zesde tot twaalfde liep ik wekelijks met dertig klasgenoten steeds ingewikkeldere lussen door de pastelkleurige gro-

'Je kan makkelijk in de val trappen door te denken: het zijn vrouwen in soepjurken die heen en weer springen'

te zaal. Eerst gehuld in een geel pakje, later in eigen kleren, maar altijd op 'euritmietjes'- witte balletschoentjes. We oefenden een koperen baton achter onze rug te laten vallen en weer op te pakken, die onvermijdelijk met een metalen *KLENG!* op de houten vloer kletterde en de vaalroze stiltewolk doorbrak.

We leerden het eurutmie-alfabet. Ik kan me alleen nog de 'A' herinneren: twee armen in de lucht, als de 'Y' uit het YMCA-dansje; een gebaar dat ik nog altijd meer met eurutmieletters associeer dan met the Village People.

Soms was de Vrije School verrassend dogmatisch. Als klein linkshandig meisje moest en zou ik met rechts leren schrijven, bijvoorbeeld. Dat soort dingen verwacht je bij een nonneninternaat, niet bij een zachtroze instelling met een beleid tegen scherpe hoeken, die we dan ook van ons papier moesten knippen.

Maar eurutmie, een 'bewegingskunst' gebaseerd op het antroposofische wereldbeeld van Rudolf Steiner, past er juist helemaal bij. Anthropos in Bergen bestaat niet echt. Het is de setting van een voorstelling van theaterbedrijf De Gemeenschap, die volgende week in Theater Ins Blau is te zien. Een satirisch toneelstuk over drie vrouwen en één man die een week samen doorbrengen in een eurutmie-resort, allemaal op hun eigen zoektocht.

'Het zijn mensen die je wel kent uit je omgeving', zegt schrijver Rob de Graaf (70). 'Ze zoeken naar een ander bestaan, naar spiritualiteit, die willen ontsnappen aan prestatiedrang en het snelle leven. Een vriendin van me gaat elk jaar voor heel veel geld naar een Spaans eiland om daar gemarteld te worden met weinig eten, trampolinespringen, *body center work*.

'Veel mensen zijn op allerlei manieren bezig met hun grens te verkennen, een evenwichtiger mens te worden en los te komen van de spanning. Aan de ene kant heel belangrijk, aan de andere kant een luxeprobleem. Ze hebben vaak betrekkelijk weinig andere zorgen.'

De makers kozen bewust voor Bergen als locatie voor het fictieve

euritmie-resort: 'Daar wonen veel kunstenaars, en waait een chique wind. Cursusleider Hedwig is heel oprecht in haar wens om het goede te doen, maar heeft ook een bedrijf. Er worden geen bedragen genoemd, maar het is duidelijk dat de deelnemers flink hebben betaald om er te zijn.'

De Graaf en regisseur Roy Peters hebben allebei geen antroposofische achtergrond, dus werden ze 'toeristen' in de eurutmie-wereld. 'We kenden het beeld wel van de antroposofie, de Zwitserse Alpen, hogere standen, gezond eten, pastelkleuren. We stuitten op een filmpje van een eurutmische dans met vier vrouwen in ijle jurken. Het is heel seksloos. Dans heeft vaak met aantrekking te maken, dit was meer langs elkaar heen bewegen. Dat fascineerde ons. Roy is mime-speler, en was geïnteresseerd in de bewegingstaal.' Het moest dan niet te makkelijke satire worden. 'Je kan makkelijk in de val trappen door te denken: dat zijn allemaal vrouwen in soepjurken die heen en weer springen. Dat is te makkelijk, en ook niet grappig. Zo kwamen we bij Chantal terecht.'

Eurutmie docent Chantal Heijdemanning ging een week met de acteurs aan de slag. 'Die waren heel open en respectvol', vertelt ze. 'Het is wel een satirisch stuk natuurlijk, en daar hebben we wel gesprekken over gehad. Ik vind het heel belangrijk om jezelf te kunnen relativeren, maar het moet geen goedkoop amusement worden. Eurutmie is supermakkelijk om belachelijk te maken, natuurlijk. Maar waarom dan geen yoga?'

Eurutmie is 'een bewegingskunst, een vorm van dans', legt ze uit. 'Je knoopt het aan taal en muziek, en met die bronnen maak je je ontvankelijk voor de kracht in taal. In de opleiding leer je dat taalklanken een ervaring kunnen worden, waarmee je als kunstenaar verder kan. Soms wordt er iets voorgelezen, met een verteller, of soms een musicus. Je kan ook tot een meer expressieve vorm komen, waarbij je de beweging in stilte doet.'

Ze vindt dat de regisseur goed heeft gekeken. 'Hij heeft zelf meegedaan, het gefilmd en helemaal geïntegreerd. Het roept een heel

eigen sfeer op. Anders blijven de acteurs in typetjes hangen, aan de oppervlakte. Nu zie ik ze in een ander element. Heel verbonden.' De Graaf: 'De bedoeling is verschijnselen te laten zien die voor veel mensen herkenbaar zijn: het 21e-eeuwse verlangen om terug te gaan naar een zuiverder leven en te ontsnappen aan de snelheid en prestatiedrang. En dat in de achtergrond van het toch wel geheimzinnige eurutmie en de kosmische antroposofische gedachtegang. Wel op een leuke manier, dus zonder expliciete lessen over dat het een luxehobby is, dat je niet egoïstisch moet zijn... of dat antroposofen fascist zijn.'

Pardon? Zelf heb ik nooit les gehad in rassenkunde, maar blijkbaar scheelde dat weinig. Grondlegger Rudolf Steiner had behoorlijk racistische denkbeelden, die nog lang doorzongen in het vrijeschoolonderwijs. Tot in de jaren negentig werd er op sommige scholen nog rassensleer gegeven.

'Het gaat veel over de kosmische krachten en bewegen volgens de natuurwetten', zegt De Graaf. 'Maar op een gegeven moment gaat het over de Zwitserse Alpen als kraamkamer van de beschaving. Er is ook een rapport verschenen, jaren geleden, over of Steiner racist was of niet. Dat was niet zo, maar er zitten wel aannames in over rassen en cultuurfasen. Het komt van het begin van de twintigste eeuw, dus vóór het fascisme, dus je kan niet een-op-een zeggen dat het fascistisch is. Maar er zitten veel dingen in die je nu niet meer zo kan formuleren.'

'Dat gebied raken we wel - ideeën over mannen en vrouwen, en de Kaukasische mens als hoogste fase van de beschaving. Dat wordt dan ook weer tegengesproken. Dat is wel prettig aan een toneelstuk: je kan iemand iets laten beweren en dat dan ook weerleggen.'

‘Slechts een derde haalt het einde’

DOOR PIM BAKX
FOTO MARC DE HAAN

Hoe ziet jouw werk eruit?

‘Een groot deel van mijn baan is achter een scherm zitten en kijken naar mensen die onze escaperoom “Rembrandts geheime atelier” spelen, maar het is leuker dan je nu denkt. Een kwartier voordat de groep binnenkomt, kijk ik of alles werkt. Dan ontvang ik ze en vertel het verhaal.’

En je zit op een mooie locatie.

‘Het Kruihuisje zoals deze toren heet, is gebouwd net voor de Tachtigjarige Oorlog en was toen erg belangrijk als wachttorens van de allereerste stadsmuur. Wat het vooral interessant maakt, is dat er een groot gat zit in de geschiedenis.’

‘Zo zijn natuurlijk heel veel theorieën ontstaan. Iedereen vertelt het verhaal op zijn eigen manier, maar ik ben een geschiedenisstudent en leg dus graag de focus op het historische aspect. Er zijn heel veel mythes rondom deze toren. Dat geeft geweldige mogelijkheden voor verhalen. Er is onderzoek naar geweest, maar veel blijft onduidelijk. Dat maakt het juist leuk. Als mensen willen weten wat die theorieën zijn, dan moeten ze gewoon een keer langskomen.’

Wat vind je de leukste groepen?

‘Vriendengroepen die heel comfortabel met elkaar zijn en gaan grappen en gek doen. Dan kijkt iemand opens op

in de camera en denkt: “Oh shit, iemand kijkt mee terwijl we hier als totale idioten door de kamer rennen.” Ik vind dat juist fijn, want dat betekent dat ze het leuk hebben.’

Gaat het nooit verkeerd?

‘Tenzij deelnemers echt iets slopen, hoef ik niet in te grijpen. In een escaperoom wil je zo graag alles oplossen dat je soms verkeerde conclusies trekt. Sommigen denken dan: ik moet gewoon iets harder duwen, want mijn vermoeden moet wel goed zijn. Dan gaat het verkeerd. Maar veel wijst zichzelf. Het voornaamste wat wij doen, is hints geven. Een groot deel van de baan is *people skills*: aanvullen wat mensen nodig hebben wanneer het nodig is. Mensen die vaker escaperooms doen, geven minder om de mooie geschiedenis maar willen gewoon keihard puzzelen.’

Heb je - zonder spoilers - een tip?

‘Trek alles open zodra je die kamer binnenkomt. Ga overal aanzitten, probeer alles, haal de boeken uit de kast, trek alle laatjes open, kijk of ergens iets in zit. Kijk goed om je heen en controleer of je alles hebt gehad voordat je verder gaat. Onze eigenaren hebben nog een rondrijdende escaperoom: de Mobiele Verwarring. Die rijdt langs verschillende verpleeg- en ziekenhuizen om de mensen die daar werken te laten ervaren hoe het voelt om dementie te hebben.’

Heb je leuke bazen?

‘Je hebt van die studentenbanen waarvoor wordt geadverteerd met “We zijn een hecht team” en dan haat iedereen elkaar. Voor deze baan is niet zo geadverteerd, maar het team is gewoon echt heel leuk. Net na je sollicitatie mag je de escaperoom zelf doen, om te snappen wat de bezoeker ervaart. Hij is redelijk moeilijk: slechts 33 procent haalt het. Ik heb hem gehaald destijds. Maar de nieuwe mensen die ‘m dit jaar deden, hadden een snellere tijd, dus ik ben lichtelijk jaloers.’

COLUMN | OMAR GHALY

Ik weet de ideale kliederzone voor klimaatactivisten

Van Gogh, Monet, Vermeer. Dit zijn niet de summere aantekeningen van een eerstejaars student kunstgeschiedenis die allang de hoop op een bsa heeft laten varen. Dit is een lijstje van schilders wier werken besmeurd zijn door de klimaatkliederders van Just Stop Oil, paladijnen van de groene vooruitgang, hoeders van onze planeet en het laatste bastion in de strijd tegen Big Oil, Big Finance en nog zo een paar sectoren waar je Big voor kunt zetten.

Veel is al gezegd over de vraag hoe effectief het is om een requiem van Verdi te verstoren of met soep in een museum te gaan gooien. Het is jammer dat er zo veel over de acties wordt gezegd dat het nauwelijks meer om het onderliggende probleem gaat. Dat gesprek verschuift naar de achtergrond. Aan

de keukentafel of op het café gaat het allang niet meer over hoe we de klimatologische apocalyps kunnen afwenden. We hebben het alleen nog maar over de vraag: moet dit kunnen? Dat kan beter.

Gelukkig heb ik voor onze onverbeterlijke wereldverbeteraars een oplossing bedacht. Op het Lipsius hebben wij de zogenoemde Kunstgang. Voordat ik mijn diepgravende research voor dit artikel deed, wist ik niet hoezeer deze Kunstgang is geïnstitutionaliseerd. Het gaat om een onafhankelijk comité dat is voortgekomen uit de L.K.V., de studievereniging voor kunsthistorici. Zet een groepje Nederlanders bij elkaar en ze organiseren zich in semi-officiële gremia en beginnen met vergaderen.

Het idee van de Kunstgang is om het Lipsius, zelf al geen toonbeeld van goede smaak en fijngevoelighed, op te fleuren met werken van studenten van de kunstacademie. Dat klinkt allemaal leuk en aardig, maar net als zovele initiatieven aan deze universiteit valt de uitvoering tegen.

De creaties en scheppingen die de gang van onze faculteit geesteswetenschappen sieren zijn bijna allemaal oerlelijk. Exemplarisch was de tentoonstelling *The Ugly: Politics and Aesthetics of Taste* – een

heel pompeuze naam voor een serie foto's waar iedereen het liefst zo snel mogelijk langsloopt. Op de website van de Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten staat tekst en uitleg over het project. *This exhibition examines why the ugly has been continuously represented, appreciated, and preserved across the globe. To do this, it delves deep into the ugly through its common global manifestations, such as: kitsch, pornography, abjection, profanation.* Hoewel het alweer anderhalf jaar geleden is, kan ik me nog levendig een foto herinneren met, naar wat ik aannam, een gebruikt condoom op de achtergrond.

Ik denk dat er weinig mensen zijn die er bezwaar tegen hebben als we de Kunstgang een dubbele functie geven, naast een tentoonstellingsruimte kan het ook dienstdoen als kliederzone voor klimaatactivisten. De universiteit kan dan wat secondelijm en soeppotten aanleveren. Onze Leiden University Green Office kan er een event van maken om aandacht te vragen voor duurzaamheid en *Mare* kan er dan een mooi stukje over schrijven. Bijkomend voordeel voor de kunstenaars wier werk beklad zal worden: ze komen als vanzelf in het rijtje van Van Gogh, Monet, Vermeer.

‘De Kunstgang is al geen toonbeeld van goede smaak en fijngevoelighed’